

Szláv mitológia

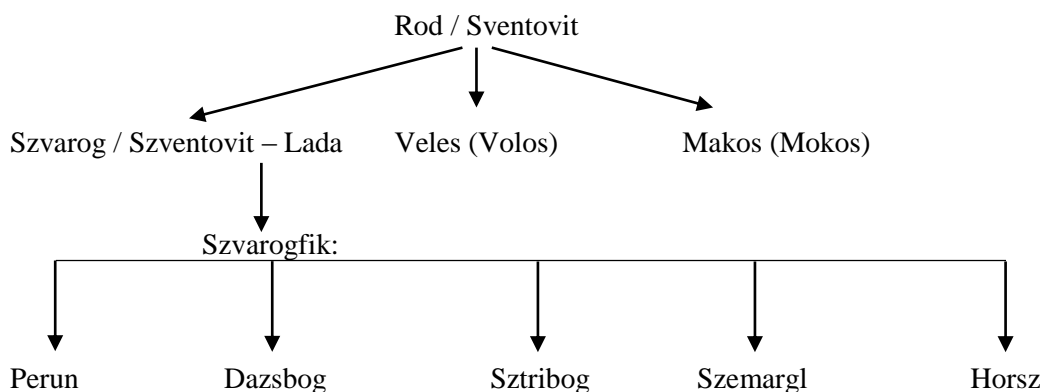
A szláv mitológia megismerhetőségének nehézségei:

- A szlávok területi elterjedése:
 - szétszóródás,
 - a belakott terület rendkívül nagy kiterjedésű .
- Az írásbeliség hiánya (?)
- A belső fejlődés és a környező népek fejlettsége közti aszinkronia.
- A kereszténység hatása.

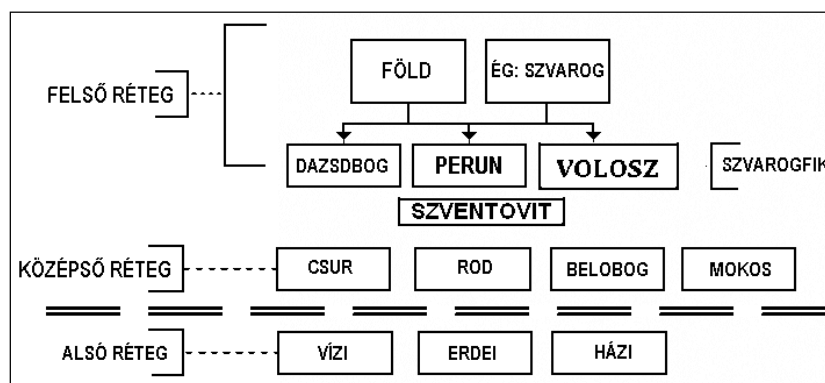
Tekintet kívülről (teljesen idegen kulturális kontextusból)

- Cezareai Prokopius bizánci történetíró, *Gót háborúk* (537),
- Helmold német hittérítő és a nyugati szláv törzsek krónikása (12. sz., *Chronicon Slavorum*, 1170-ig)
- Saxo Grammaticus (kb. 1150 – kb. 1220) – *Gesta Danorum*
 - Több törzs / terület – külön istenségek – mezők és erdők kisistenei és felső istenek: Prove, Zsiva, Redegaszt
 - Szvjatovit és Csernobog kultusza
 - Szvjatovit és Szt. Vitus egymáshoz való viszonyítása

A szláv istenek panteonja(i) I.

A szláv istenek panteonja(i) II.

Három réteg:

1. Istenségek:

- funkciók, hivatalos kultusz és szentély / ábrázolás
- **Perun** – mennydörgés hadi istene, a szláv panteon főistene, / **Szventovit** – hadi főisten
- Volosz / Velesz** – a mezők istene
- Dazsbog ~ Horsz** – napisten, adakozó isten
- Szttribog** – a gazdagság elosztója, a szelek atya
- Mokos** – egyedüli női istenség

2. Középszintű istenségek:

- tevékenységek, helyi jelleg (ritkán antropomorf).
- **Szvarog** – tűzisten / a tűz szellem

Tribog / Triglav

Jarovit (Gerovitus, Herovith) – a háború arany pajzsú istene

Ruevit (Rugieuthus) – a háború hét kardú és hét arcú istene

Csernobog – győzelem istene. Az Elba és Odera közt lakó szlávok a hagyomány szerint megkülönböztetik egymástól a fény és a sötétség (**Belbog és Csernobog**) isteneit.

- **A Zbrucsi bálvány (9. század)**

3. Alacsonyszintű mitológiai lények:

- nem perszonifikált, nem emberi, általában rosszindulatú lények
- holtak kultuszához kapcsolódik.

– **Démonok**

vámpír (упырь) ← öngyilkosok,

kikimora ← elátkozott / anyák által meggyilkolt lánygyermek lelkei, tisztátalan helyen épült házakban kísértének. Mokos kultuszának maradványa

– **Helyi szellemek/démonok** – védő/ártó szerep

- vízi (folyók, tavak) szellemek (vízbefúltak lelkei):
ruszalka (keleti), vila, szamovila, szamodiva (déli),
szudacska, vodna panna (nyugati),
- erdei lények: lesij (orosz), leszy, laskowiec (lengyel),
lesní mužik (cseh), лісовик (ukrán), lešak, lesnik (horvát)
- mezei szellemek (az utolsó kalászkéve rituáléja)
- házi szellemek: domovoj (orosz), skrzat (lengyel), raro (cseh)
- mora (keleti), talasam (déli) –alvó embereket fojtogató démonok

– **Kétéltű lények** – egyszerre **emberi és túlvilági** megjelenés:

- boszorkányok: vestica (bolg., szerb), vedma (orosz, cseh), wiedźma (lengyel) – sorszerű vagy önkéntes állapot,
- varázslók (koldun, czarnoksiężnik)
- Farkasember – volkolak, vlkodlak (cseh), wilkołak (lengyel)

4. Kulturális hősök:

1. Lengyel: **Krak** – Krakkó alapítója és a lengyelek első királya: legyőzte és megölte az emberpusztító sárkányt a mai Krakkó város helyén.
2. Cseh: **Krok** ősatya három lánya: Kázi, a gyógyító és jósnő, Tetu (Tetka), a szellemek kultuszának alapítója, Libuše – a bölcs, a csehek bírója, aki Přemysl szántót választotta csehek uralkodójául és megjósolta Prága alapítását.
3. Keleti szláv: **Kij** – Kijev megalapítója, kovács és testvérei Scsjok és Horiv, **Rjurik**, Szineusz és Truvor – a keleti szláv államiség alapítói.

980 – Vlagyimir kijevi herceg: az első, az állam egyesítését erősítő, pogány panteon,

de ➔

988 – a kereszténység felvétele a kijevi Rusban és a pogány hiedelmek üldözése ➔ kéthitség a nép körében

Tekintet „kívülről” (idegen – időbeli és ideológiai – kulturális kontextusból)

Nesztor kijevi szerzetes: *Őskronika* (1113)

- Az őslakossági (autochton) mítosz helyett — elhelyezi a szlávokat a bibliai világképbe:

1. a Noé egyik fiának, Jáfet nemzetségéből származnak,
2. a babiloni nyelvkeveredés után az ősnelvből kiváló 72 nyelv egyike a szláv **nyelv** (és **írás**)
= A szlávok története a Szent történelem része
3. A szlávok letelepednek Duna mentén.
4. Kij megalapítja Kijevet.